

Asia: VN/20427/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi

Lausunnonantajan lausunto

1 Tausta

Uudenmaan liitto korostaa hellehaittojen osalta altistavien tekijöiden tunnistamista jo yleisellä tasolla (erityisesti haavoittuvampien väestöryhmiin liittyen) taustaosuudessa sekä esimerkiksi lämpösaarekeilmiön esiin nostamista ja vaikutuksia erityisesti tiiviisti rakennetuilla kaupunkialueilla. Taustaosuudessa olisi tärkeää tuoda ilmi myös odotettu muutos hellepäivien määrässä tulevaisuudessa ilmastonmuutoksen edetessä.

2 Toimintasuunnitelman tavoitteet

Uudenmaan liitto katsoo, että kansallinen toimintasuunnitelma helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi on tarpeellinen ilmastonmuutoksen edetessä ja sen vaikutusten lisääntyessä. Toimintasuunnitelman tavoitteissa on tärkeää painottaa ennakoivan ja pitkäjänteisen sopeutumisen merkitystä. Erityisesti luonnon ja luontopohjaisten ratkaisujen roolia on tärkeää korostaa helteen terveyshaittojen lieventämisessä. Julkisen ja yksityisen sekä eri tasojen vastuiden ja roolien tunnistaminen ja selkeyttäminen on myös tärkeää.

3 Riskiryhmät ja haavoittuvuutta lisäävät tekijät

On tärkeää kuvata tarkasti riskiryhmiä ja haavoittuvuutta lisääviä tekijöitä. Olisi tärkeää tarkastella ja ottaa huomioon riskinmuodostuksessa myös riskiryhmien ja haavoittuvuutta lisäävien tekijöiden muutostrendit, jotta helleriskiin varautuminen onnistuu ennakoivasti. Arvioitaessa haavoittuvuutta on tärkeää tiedostaa myös haavoittuvuuden juurisyitä. Yhteiskunnan eriarvoisuus heikentää tiettyjen väestöryhmien sopeutumiskykyä ja voi johtaa ilmastonmuutoksen kustannusten ja terveysvaikutusten epäoikeudenmukaiseen jakaantumiseen. Tasa-arvoinen yhteiskuntakehitys on siten myös onnistuneen sopeutumistyön edellytys.

4 Riskienhallinta sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinointi

-

5 Hellevaroitussjärjestelmä

Hellevarotuksien kehittäminen ja tarkennettu kohdentaminen erityisesti haavoittuvien väestöryhmien kanssa toimiville viranomaistahoille on kannatettavaa hellehaittojen ehkäisyksi.

Suunnitelmassa on tunnistettu, että sosiaali- ja terveydenhuollon hallinnonalan kansalliset ja alueelliset toimijat pitäisi saada riittävän laajasti LUOVA-järjestelmän käyttäjiksi ja varmistaa, että varoitukset johtavat tarvittavien varautumistoimien käynnistämiseen. Toimijoiksi on suunnitelmassa nimetty ministeriöiden ja pelastuslaitoksien lisäksi Lupa- ja valvontavirasto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Työterveyslaitos, sote-valmiuskeskukset, kuntien ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt sekä hyvinvointialueet ja kunnat. On tarpeen, että viranomaisvaroitukset välittyvät myös hyvinvointialueille, sillä niiden vastuulla on monia haavoittuviin väestöryhmiin liittyviä hoitoja ja palveluita.

Suunnitelmassa todetaan, että viranomaisvaroitusten vaikuttavuutta voidaan vahvistaa laatimalla viranomaisille ja eri ammattiryhmille ohjeistukset toimenpiteistä, joita varoituksen tulisi käynnistää. Tässä on tärkeää huomioida ja priorisoida resurssit ensisijaisesti haavoittuville väestöryhmille ja heidän kanssa toimiville tahoille.

Edellä mainittujen lisäksi on tärkeää myös määritellä selkeästi toimijoiden vastuut.

6 Viestintä

Viestinnän ohella on tärkeää myös varmistaa, että jokainen toimija tietävät oman roolinsa ja toimintamallinsa. Eri kanavissa ja eri tahoille viestimisen lisäksi on tarpeen ennen tilannetta varmistaa, että eri toimijat ja tahot (viranomaiset, alueelliset toimijat, kunnat ja kansalaiset) tietävät mitä ja miten varautumistoimenpiteitä pannaan käytäntöön.

7 Helleaaltoihin liittyvä valmius ja varautuminen

-

8 Pidemmän aikavälin toimenpiteet

Uudenmaan liitto näkee pidemmän aikavälin toimenpiteet keskeisinä keinoina vähentää hellehaittoja, sillä ne luovat puitteet myös toimijoiden omaehtoiselle sopeutumiselle ja hellehaittojen reaktiiviselle lieventämiselle. Sopeutumisen päämääränä tulee olla, että sopeutumistoimet ovat monihyötyisiä ja ne toteutetaan oikeudenmukaisesti.

Kasvavilla kaupunkiseuduilla korostuu tarve huomioida viherympäristön merkitys hellehaittojen ehkäisyssä. On huomattava, että ilmastonmuutos lisää myös viherympäristöön itseensä kohdistuvaa raskautusta, minkä vuoksi viherrakenteiden ilmastonkestävyyteen ja toimivuuteen on kiinnitettävä erityistä huomiota. Kuten suunnitelmassa on hyvin todettu, erityisesti puuston hellehaittoja vähentävät ja yleistä hyvinvointia lisäävät vaikutukset toteutuvat pitkällä viiveellä, mikä alleviivaa olemassa olevan puuston ja muun viherrakenteen säilyttämisen tärkeyttä tilanteessa, jossa hellehaittoja koetaan jo nykyisessä ilmastossa.

Uudenmaan liitto painottaa kokonaisvaltaisen ja suunnitelmallisen lähestymistavan merkitystä. Ratkaisut tulee suunnitella yhtenä kokonaisuutena ja toteuttaa hallitusti, jotta vältetään hajautuneet ja osaoptimoidut toimenpiteet. Esimerkiksi taloyhtiötasolla rakennusten viilentämisen ratkaisut olisi suunniteltava kokonaisuutena, ei asuntokohtaisesti, kuten toimintasuunnitelmassa sivulla 59 esitetään. Saman ajattelutavan tulisi ohjata helteisiin varautumista kaikilla suunnittelun tasoilla.

Hellevarautumisen edistämiseksi on tarpeen käsitellä toimenpiteiden toteuttamisen vastuukysymystä ja eri toimijoiden rooleja ja niiden rajapintoja. Erityisesti olemassa olevan rakennuskannan hellehaavoittuvuuden vähentämiseen kytkeytyy monia toimijoita: kaupunki, talonyhtiö sekä asunnon omistaja.

9 Työterveys ja työsuojelu

-

10 Seuranta ja arviointi

Uudenmaan liitto näkee tärkeänä, että sopeutumisen seuranta kehitetään kansallisesti ja eri aluetasojen työtä samanaikaisesti tukevaksi. Näin varmistetaan seurannan tehokkuus ja vertailukelpoisuus eri alueiden ja kuntien välillä.

11 Toimenpiteet

Suunnitelman toimenpidesuosituksissa maakunnan liitot voivat toimia kuntien tukena riskienhallinnan sekä varautumisen ja sopeutumisen koordinaatioon liittymissä toimissa.

Liite Toimijoiden ja sidosryhmien roolit ja vastuut hellevarautumisessa

Uudenmaan liitto kiittää maakunnan liiton roolien huomioimisesta pidemmän aikavälin varautumisessa ja sopeutumisessa.

Yleisiä huomioita

Uudenmaan liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto Sosiaali- ja terveysministeriön luonnoksesta kansalliseksi toimintasuunnitelmaksi helteen terveyshaittojen ehkäisemiseksi.

Uudenmaan liitto pitää kansallista toimintasuunnitelmaa erittäin tärkeänä ja korostaa, että hellehaittoihin varautumisessa tulisi kiinnittää erityistä huomiota oikeudenmukaisuusnäkökulmiin. Ilmastonmuutos vaikuttaa merkittävästi alueisiin, yhteisöihin ja toimeentulon edellytyksiin niin Suomessa kuin maailmanlaajuisesti. Sopeutuminen muuttuvaan ilmastoon on välttämätöntä. Mikäli sopeutumistoimia ei suunnitella ja toteuteta huolellisesti, ne voivat kuitenkin pahentaa jo olemassa olevia yhteiskunnallisia eriarvoisuuksia ja lisätä eniten ilmastonmuutoksen vaikutuksista kärsivien ryhmien taakkaa. Tämä korostaa tarvetta oikeudenmukaiselle siirtymälle kohti ilmastokestävää tulevaisuutta.

Vartiainen Petra
Uudenmaan liitto - maakuntajohtaja Telén Tuija